

Göstergebilim Kuramının Genel Bir Değerlendirmesi, Türkiye'deki Yeri ve Önemi

DR. ÖĞR. ÜYESİ MURAT KALELİOĞLU*

Öz

Günümüzde, birçok alanda üretilen anlamlı yapıları çözümlene yetisine sahip olan göstergebilim kuramı, gücünü aldığı temellerden dolayı, dünyanın birçok yerinde üretilen bilimsel çalışmalarla gerek bilimin gerekse günlük yaşamın farklı alanlarına uygulanabilmektedir. Geçmişte sadece nesnelere, olgu ve olayları temsil eden göstergeleri üretmekle sınırlı olan gösterge çalışmaları bugün artık göstergebilim kuramı adı altında eğitim bilimlerinden sağlık bilimlerine, fen bilimleri ve matematikten filolojiye, güzel sanatlardan sosyal ve beşeri bilimlere bilimin değişik alanlarında bilimsel bilgiyi üreten ve üretilen bilgiyi yeniden anlamlandıran bir yöntem hâline gelmiştir. Bu çalışmada uluslararası ölçekte akademik çevrelerde kabul gören, kendi gelişimini kendisi destekleyen, diğer bilim dalları ve alt alanlarıyla olan ilişkisinden dolayı farklı dizgeler arasında disiplinlerarası çalışmaların önünü açan çağdaş göstergebilim kuramının genel bir değerlendirmesi yapılmış ve kuramın üretilen çalışmalar çerçevesinde Türkiye'deki yeri ve önemi tartışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Türk göstergebilimi, göstergebilim kuramı, anlamlama edimi, göstergebilimsel hareketlilik, göstergebilim çalışmaları

A GENERAL OVERVIEW OF THE THEORY OF SEMIOTICS AND THE PLACE OF IT IN TURKEY

Abstract

Today, the theory of semiotics, which has the ability to analyze meaningful structures created in many areas, can be applied to different scientific fields and to those of daily life. Limited to producing signs that represent objects, facts, and events in the past, sign studies have become a method that produces and reinterprets generated knowledge in educational sciences, health sciences, natural sciences, mathematics, philology, fine arts, and social sciences and humanities under the name of the theory of semiotics. In this study, a general condition of modern semiotics, which is accepted by international academia, supports its development, paves the way for interdisciplinary studies in different systems due to its relations with other science branches and subfields, and the place and importance of the theory in Turkey within the framework of works produced have been discussed.

Keywords: Turkish semiotics, theory of semiotics, signification act, semiotic dynamism, studies of semiotics

GİRİŞ

G enel olarak göstergebilim belirli bir dizge içinde (alansal), anlam ifade edecek şekilde bir kodlar bütününe (dilsel kodlar / dilsel olmayan kodlar) bağlı olarak bir araya getirilen göstergeleri ve üretildikleri dizgeleri çözümlene kuramıdır. Bu inceleme türünü bir çeşit 'anamlama edimi' olarak görmek olasıdır. Göstergebilimin verileriyle ele alınan bütünü anlamlama

demek göstergelerin üretildiği dizge içindeki türlerini, rollerini, birbiriyle olan ilişkilerini, bu ilişkiden doğan nedenli bağıntıları ve bütünü oluşturan parçaların birbirine eklemlenmiş biçimlerini ortaya koymak demektir. Bu edim sayesinde elde edilen verilerden hareketle göstergelere belirli anlamlar yüklemek, yüklenen bu anlamları kendi içinde yorumlamak, yapılan yorumlar neticesinde ele alınan bütünü yeniden anlamlama mümkündür. Bütün aynı olsa da üzerinde yapılan her bir inceleme için varılacak sonuçlar, çıkarılacak anlamlar birbirinden farklı olabilmektedir. Bu durum da bütünün anlam evrenini oluşturan anlamın sonsuzluğuna işaret etmektedir.

İnsanlık tarihinin başlarında göstergebilim diye bir alan yoktu. Ancak gösterge her zaman vardı. O dönemlerde insan hayatında yer alan olgu ve olayları temsil yetisi olan göstergeleri üretme, bu göstergelerin gerçek hayattaki karşılıklarıyla bağıntısal ilişkisini ortaya koyma ve göstergeler yoluyla somut/soyut her şeyi isimlendirme (anlam yükleme) çabası vardı. Bu çabanın karşılık bulmasında 'toplumsal kavrayış ve/veya toplumsal kabul' gibi önemli bir mekanizma bulunmaktadır. Bu mekanizma sayesinde herhangi bir durumu ya da nesneyi hangi göstergenin temsil edeceğine yönelik toplumsal bir uzlaşma sağlanmaktadır. Dolayısıyla göstergelerin üretilmesinde ve sosyal yapı içinde benimsenmesinde toplumsal sözleşmenin rolü büyüktür (Kalelioğlu, 2020a, s. 33).

Göstergelerin üretilmesinde ve gerçek yaşamdaki karşılıklarıyla eşleştirilmesinde kültürün de göz ardı edilemez bir yeri vardır. Bir anlamda kültür insanoğlunun ürettiği, içinde kendisinin varlık bulduğu gerçeklikten ibaret dizgelerin tümüdür (Günay, 2016, s. 25). Bugün kültür deyince toplumların bilim, eğitim, felsefe, edebiyat, müzik, din vb. sosyal hayatı oluşturan her türlü alandan söz etmek olasıdır. Göstergebilimsel açıdan her bir alan farklı bir dizgeye işaret etmektedir. Bu sebeple bir toplumun gelişmesine katkıda bulunan bu dizgeler ne kadar çoğalırsa o toplumun kültürel boyutu ve zenginliği de o kadar artmaktadır.

Toplumlar ve kültürlerinin gelişmesine katkıda bulunan değişik türden dizgeler çoğaldıkça bu dizgeleri inceleme/anamlama/açıklama ihtiyacı da aynı oranda artmıştır. Bu bağlamda yaşanan gelişmeler ışığında göstergebilim, kültürel dizgelerde üretilen dilsel olmayan göstergeleri açıklamak için yeni bir inceleme alanı olarak işaret edilmiştir (Saussure, 1919, s. 16). Saussure'ün göstergebilimi, dilbilimi de içine alan bir üst kuram olarak işaret etmesi, dilbilimin sınırlarının tümüncen ötesine geçememesinden kaynaklanmaktadır. Oysaki tümce ötesi dile ait olmayan farklı türden göstergelerin de anlamlandırılması sosyal yaşamın, kültürün ve dolayısıyla toplumsal kimlik olgusunun daha iyi anlaşılmasını sağlayacak gereklerden biridir. Bu yüzden Saussure, bilimsel bir yöntem olarak göstergebilimin önemine işaret etmiştir.

Söz konusu insanların yaşam biçimini, inanışını, olgu ve olaylara bakış açısını, iletişim biçimini yansıtan kültürel dizgelerin incelenmesi olunca işin içine göstergebilim kuramı girmiştir. Bunun en önemli nedenlerinden biri dilsel göstergelerin yanı sıra sosyal, toplumsal ve kültürel dizgelerin oluşmasına olanak tanıyan dilötesi göstergelerin de incelenmesi gereğidir. Sistemli bir anlamlama ya da düşünme örnekçesi olan göstergebilim dilsel olsun olmasın belirtilen dizgeleri açıklama yetisine sahip bir yaklaşımdır.

Bir toplumun bireylerinde, toplumsal kimlik yaratma anlayışı içinde, farkındalık kazandıran bilimsel, sosyal, siyasal, ekonomik ve sanatsal alanlarda üretilen birçok kültürel dizgeden söz etmek olasıdır. Tüm bu dizgelerin oluşmasına katkıda bulunan en önemli unsur insan olmuştur. Bu durum da insanın göstergeler ile arasındaki güçlü iletişimini ortaya koymaktadır. Bilinçli olsun olmasın iletişime maruz kalan insan, kullandığı dilin alfabesinden işaret diline, trafik işaretlerinden reklam tabelalarına vb. farklı türden göstergelerle karşı karşıya kalmaktadır. Bu durum da insanın her daim değişik gösterge türleriyle sürekli iletişim hâlinde olduğunu göstermektedir.

Kalelioğlu'na göre iletişim hâlinde olmak insanın sadece birbiriyle olan ilişkisi için değil aynı

zamanda etrafında olup biteni anlamlaması için de önemlidir. İletişim edimi ancak göstergeler yoluyla gerçekleşmektedir. Gösterge ve insanı aynı düzlemde buluşturan iletişimin doğru ve anlaşılır olması gerekir. Bunun için doğru yer ve zamanda doğru göstergeleri kullanmak, onları tanımak, anlamak ve anlamlamak önemlidir. Nasıl ki bir düşünme örmekçesi olan göstergebilimi anlamak ve uygulamak için farklı türden göstergeleri tanımak ve anlamak gerekiyorsa bireylerarası doğru iletişim için de insanın maruz kaldığı göstergeleri anlamsal ve işlevsel açıdan bilmek gerekir (2020a, ss. 33-34). Ancak bu sayede değişik amaçlara yönelik üretilen mesajları aktarma yolu olan iletişim anlamlı hâle gelmektedir.

Bu durum sadece gündelik yaşamda değil bilimde de geçerliliğini korumaktadır. Anlamın kurulduğu dizge ne olursa olsun doğru bilgiye ulaşmak, sunulanın (görünenin) ardındaki asıl anlamı açığa çıkarmak, dizgenin üretiliş biçimlerini ve üretim nedenlerini ortaya çıkarmak gibi hususlar insanda hep bir merak konusu olmuştur. Bu durum da bireyleri göstergelerle daha fazla ilgilenmeye itmiştir.

Yaşamı anlama ve anlamlama, sundukları hakkında neden ve nasıl sorularına cevaplar arama, örtük anlamı açığa çıkarma isteği insanı bilimde de uç noktalara götürmüş ve içinde göstergebilim kuramının öncülük ettiği disiplinlerarası yaklaşımları zorunlu kılmıştır. Bugün dünyada farklı ülkelerde olduğu gibi Türkiye’de de göstergebilimsel çalışmalar ortaya çıkmıştır. Özellikle de 20. yüzyıldan itibaren bu çalışmalar değişik gösterge dizgelerinin oluşturduğu birçok alanda devam etmektedir.

Bu çalışma ‘göstergebilimin sınırları’. ‘Türkiye’de göstergebilimsel devingenlik’ ve ‘göstergebilimin yeri ve önemi’ başlıkları altında üç temel aşamada gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın ilk aşamasında bir anlamlama kuramı olan göstergebilimin genel olarak diğer alanlarla olan ilişkisi, uygulanabilirliği ve kapsayıcılığı; bir sonraki aşamada kuramının geçmişten bugüne Türkiye’deki durumu ve alanın ilerlemesine katkı sunan bazı çalışmalar; son aşamada ise disiplinlerarası ve/veya disiplinlerötesi çalışmaları destekleyen göstergebilim kuramının üç örnek üzerinden dünya ölçeğindeki durumu; ve Türkiye’deki disiplinlerarası ve/veya disiplinlerötesi çalışmaların ne durumda olduğu ve nerede olması gerektiğine yönelik bir tartışma başlatılmış ve sonuç kısmında ise genel bir değerlendirme ile kuramın genelden özele; Türki’ye özelinde bir değerlendirmesi yapılmıştır.

GÖSTERGEBİLİMİN SINIRLARI

Bir toplumun gelişmişlik düzeyini gösteren en önemli öğelerden biri kültürdür. Toplumsal algı ve düşünce biçimi, sorunları kavrama ve çözüm önerileri sunma şekli, sosyal, bilimsel, siyasal, ekonomik ve sanatsal alanlarda üretilen varlıkların bütünü toplumsal kimliğin temellerini oluşturan kültürel birikimin kendisidir. Göstergelerin anlamlı dizilişleriyle oluşan kültür ile ilgili olgu ve olayları açıklamaya yarayan, bazı yönleriyle betimleyici bazı yönleriyle de eleştirel bir yaklaşım olarak kabul edilen yöntem ise göstergebilimdir. Genel çerçevede kültür dizgesini ve bu dizgenin oluşmasına katkıda bulunan diğer alt dizgeleri açıklamaya yarayan göstergebilim kendi sınırları içinde sistemli bir düşünme örmekçesini varsayar. Bu özelliğinden dolayı göstergebilimi bir anlamlama sanatı, göstergebilimciyi de “sanatçı” (Barthes, 2015, s. 61) olarak görmek olasıdır.

Sistemli bir düşünme edimini varsayan göstergebilim yaklaşımı, gösterge olarak işaret edilen her türden göstergeyle yakından ilgilenir (Eco, 1976, s. 7). Gerek gündelik yaşamı ilgilendiren değişik alanlarda gerekse bilimin farklı alanlarında temeli göstergelerin anlamlı ve sistemli dizilişine dayanarak üretilen değişik türden dizgeler ve bu dizgeleri çözümlenmeye, üretim süreçlerini açıklamaya dayanan göstergebilimi ‘bilimin yaramaz çocuğu’ olarak adlandırmak yerinde olacaktır. Göstergebilim, işlevselliği sayesinde bilimin hemen hemen tüm dallarıyla doğal bir etkileşim hâlinindedir. Bu yayılcı etkileşimin bir sonucu olarak da kuram dile ait olan-olmayan her türlü göstergeyi inceleme

yetisine sahiptir.

Buraya kadar gelinen noktada göstergebilimin hem devingen hem de yeterince kapsayıcı bir yöntem olduğunu belirtmek doğru olacaktır. Örneğin bir sinema filminin, bir tiyatro oyununun ya da bir sanat eserinin/performansının oluşumunu sağlayan devinimsel göstergeler vardır. Yazılı metinden bağımsız bu hareketli göstergelerin kendi dizgesi içindeki anlamlı dizilişi sayesinde anlık performans yani gösterimi içeren bir anlam evreni yaratılmaktadır. Burada sözü edilen performans türlerinin her biri kendi içinde anlamlı bir bütünlük oluşturduğu için üretim şartlarını oluşturan göstergelerin türü ne olursa olsun göstergebilimsel bir incelemenin nesnesini oluşturur. Bu bağlamda inceleme nesnesi sanat yapıtı olan göstergebilimsel bir okuma ediminin türü ve derinliği de nesnesinin gerektirdiği türden olacaktır.

Söz konusu göstergebilimin sınırlılığını test eden sanat yapıtları olunca anlamın farklı düzlemlerine kısaca değinmek gerekir. Barthes, Saussure'ün dile ait göstergeler için yaptığı tanımı, düz anlam/yananlam karşıtlığı içinde genişletmiştir (Barthes, 1979, s. 88). Yaratıcılığın ve hayal gücünün dışavurumu olan edebiyat, resim, heykel, mimari, müzik, tiyatro, sinema, dans vb. sanatın her dalında anlamlandırma ediminin derinlik kazanması için düz anlamsal okumanın yanında yananlamsal okuma da önem kazanmıştır.

Günay' a göre, "düz anlam düzlemine sahip olan toplum gösterenlerden, göstergebilimci ise gösterilenlerden söz etmektedir. Bu yüzden göstergebilimci, birbirine bağımlı bu iki anlam düzeyini nesnel olarak çözmek için, birinci dizge göstergelerini maskeleyen amaçlayan gereçleri elinde tutan kişidir" (2020, s. 21). Araştırma nesnesi üzerinde çalışan bu yetenekli öznenin göstergebilime ait kuramsal bilgisinin yanında ilgili sanat dalındaki alan bilgisi ve genel ansiklopedik bilgisi de önemlidir. Bu bilgi kümesinin toplam derinliğine bağlı olarak gösteren ve gösterilenden elde edilen düz anlamsal gösterge ile birbirini sonsuz kez üretme yetisine sahip çağrışımsal boyutta elde edilen diğer yananlamsal göstergeler göstergebilimin sınırsızlığına işaret eden diğer önemli öğelerdir. Burada bir sınırlılıktan söz edilirse o da göstergebilimle değil göstergebilimsel okuma edimini gerçekleştiren öznenin bilgi düzeyi ile ilgili olacaktır.

Göstergebilimin inceleme konusunu oluşturan göstergeler zamanla değişim geçirmiş ve anlamsal açıdan genişleşmişlerdir. Eskiden göndergesi tek olan bir göstergenin, günümüz göstergebilim yönteminin niteliği sayesinde, artık birçok göndergesi olduğu ve bu göndergelerin birbiriyle olan ilişkisinin bağlı buldukları göstergeyi oluşturmada önemli bir rolü olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Örnek olarak bir beyaz eşya göstergesi, bir ya da birkaç şehirde kurulmuş olan fabrikaları, bu fabrikalarda çalışan beyaz ve mavi yakalı işçileri, üretilen ürünleri tüketiciyle buluşturabilmek için kurulan satış ağlarını ve ekonomiye hizmet eden sermayeyi belirtebilir. Bu durum da ticari bir marka olan bir beyaz eşya göstergesi, kendisiyle doğrudan ya da dolaylı olarak ilişkide olan diğer göstergelerle arasındaki göndergesel ilişkiyi ortaya koyar. Tek göstergenin yarattığı bu göndergesel zenginlik Saussure'ün sözünü ettiği gösteren/gösterilen ilişkisinden daha fazlasının olduğunu göstermektedir. Saussure'ün dilbilimsel bağlamda açıkladığı göstergenin bir gösteren bir de gösterilen yanı vardır (1959, s. 67). Ancak yukarıda sözü edilen örnekteki gibi göstergelerin birden çok göndergesi bulunmaktadır.

Toplumların gelişmişlik düzeyini kullandığı göstergelerin göndergelerinin ne denli geniş olup olmadığından anlamak olasıdır. Göstergelerin göndergeleri ne kadar çoksa toplumsal iletişim ağı ve yaşam biçimi de o denli gelişmiştir. Bu durumu dil ve düşüncenin gelişmişlik düzeyi ile de ilişkilendirmek olasıdır. Göstergebilimin inceleme nesnesi durumunda olan göstergeyi, kendisi dışında herhangi bir şeyin yerini alan bir değer ya da kavram olarak tanımlamak mümkündür. Bu durum, türü fark etmeksizin göstergeleri, anlamlarını, birbirleriyle olan ilişkilerini, bu ilişkilerden doğan başka

anlamları incelemek olan göstergebilimin bir “üst-dil” (Barthes, 1979, s. 88; Yücel, 2012, s. 4) hâline gelmesini sağlamıştır. Göstergenin oluşturduğu her türden dizgeyi anlamlamayı amaç edinen göstergebilimin toplumsal hayata ve bilime ait hemen hemen her dizge ile iletişim hâlinde olması hem göstergebilim kuramının sınırsızlığına hem de bir üstdil oluşuna verilebilecek bir örnektir.

Göstergebilimin sınırsızlığı ve bir üst kuram olma özelliği, onun farklı disiplinlerle etkileşim hâlinde olmasını sağlamış ve günümüz göstergebilim çalışmalarına önemli ölçüde ivme kazandırmıştır. Bu yüzden gelişmiş ülkeler başta olmak üzere dünyada göstergebilime olan ilgi sürekli artmaktadır. Birçok ülkede yapılan göstergebilimsel çalışmalar toplumsal yaşamın farklı alanlarında, bilimde ve sanatta varlık gösteren olgu ve olayları günün şartlarına göre anlamlama üzerine genişlemiştir. Bu edim neticesinde elde edilen sonuçlar da toplumsal yarara dönük bir şekilde kullanılmaktadır. 20. yüzyılın başlarında sadece yazınsal metinlere uygulanan göstergebilim kuramı, artık matematikten hukuka, biyolojiden hayvanbilime, doğal olaylardan sanat yapıtlarına birçok alanda farklı türden disiplinlerarası çalışmalara öncülük etmektedir.

TÜRKİYE’DE GÖSTERGEBİLİMSEL DEVİNGENLİK

Göstergebilim, tek başına bir bilim dalı olmaktan çok farklı disiplinlerle yolu bir noktada kesişen, bir anlamlama kuramı olarak karşımıza çıkmaktadır. Gerek gündelik yaşamda gerekse bilimde belirli bir yapı, ideoloji, düşünce ya da öğretinin ortaya çıkması için kendi anlam evreninde kurgulanması gerekmektedir. Bunun en önemli nedeni belirli bir amaca hizmet eden göstergeler bütünüünün anlamını bulunduğu dizgede kazanmasıdır. “Her gösterge bir dizgenin ögesidir” (Vardar, 1998, s. 79). Burada anlamın üretildiği dizgenin önemi ortaya çıkmaktadır. Örnek olarak, tıp bilimlerinde gerçekleştirilen ve belirli bir amaca hizmet etmesi beklenen bir araştırmanın sonucu, ilgili araştırma konusunun ait olduğu alanda daha anlamlı olacaktır. Bunun en önemli nedeni ilgili alana ait yapılan çalışma bir gösterge olarak düşünüldüğünde, bu göstergenin göndergelerinden biri olan ve alana hizmet eden diğer araştırmacılar ile olan yakın ilişkisidir. Bu ilişki hem kavramsal hem de anlamsal düzeydedir. Göstergebilimin olanaklarıyla yapılan bir araştırmada ortaya çıkan sonuçların anlaşılması, üretilen bilginin yeniden anlamlandırılarak üretilmesi gibi edimler ilgili disipline ait anlam evreninin ve bu evrenin oluşmasına destek veren göstergelerin işlev ve niteliklerinin bilinmesiyle olanaklıdır. Bu durum da bizi göstergelerin kendi dizgesinde anlamlı olduğu sonucuna götürmektedir.

Dizge kavramını, kendi sınırları içinde bir değerler bütünü oluşturacak ve belirli bir amaca hizmet edecek şekilde birbiriyle ilişkilendirilmiş bir göstergeler ağının kurduğu bir evren olarak görmek olasıdır. Örüntüsel, ilişkiyel, anlamsal ve işlevsel değerler bütünüüne işaret eden bu göstergeler ağı dizgeyi işaret etmektedir. Günümüzde farklı türden bilim dallarını birbirinden ayrı dizgeler olarak değerlendirmek mümkündür.

İlk sistemli göstergebilim çalışmalarının Türkiye’deki durumu dizge açısından ele alındığında, bu çalışmaların çoğunlukla, hatta dünyada olduğu gibi ülkemizde de yazın alanında gerçekleştiği görülmektedir. Bugün yazın denildiğinde, dilsel göstergelerin ilgili dizgenin üretimine olan katkısından dolayı ne dili edebiyattan ne de edebiyatı dilden ayırmak neredeyse olanaksızdır. En azından durum ülkemiz açısından değerlendirildiğinde, bunun en önemli nedenlerinden biri göstergebilim çalışmalarının temelini, daha gözlenebilir ve uygulanabilir olmasından kaynaklı, Saussure’ün dilbilimde elde ettiği verilere dayandırılmasıdır. Aslında temeli dilbilimin yanı sıra, matematik ve mantığa da dayanan göstergebilim kuramı zamanla yetkin bir uygulama örnekçesi hâlini almıştır.

Dünya geneline bakıldığında iki kuramcının çalışmaları üzerine kurulan iki farklı yöntemden söz etmek olasıdır. Bunlar biri anlamlama sürecini üçlü yapılara dayandıran Charles Sanders Peirce’ün göstergebilimsel tasarısıdır. Diğeri ise Ferdinand de Saussure’ün ikili anlamlama sürecidir. Pi-

erce'ün "göstergebilim anlayışının mantıksal kökenli olmasına karşın Saussure'ün öngördüğü inceleme toplumsal niteliklidir. Gerçekten de İsviçreli bilgin, göstergebilimi dilbilimin konumunu saptamak amacıyla tasarlar" (Vardar, 1998, s. 88). Pierce'ün üçlüklerine dayanan süreç daha çok mantık temelli ve soyut olduğu için uygulanabilirliği hakkında zaman zaman tartışmalara yol açmıştır. Ancak Saussure'ün ikili bir sürece dayandırdığı anlamlama örnekçesi temelini onun eşsüremlilik dilbilim çalışmalarından aldığı için daha somut ve uygulanabilir olmasıyla bilinmektedir. Bu çerçevede Saussure'ün dilbilime kazandırdığı "gösterge; gösteren/gösterilen, nedensizlik, çizgisellik, dizge/değer, biçim/töz, dilyetisi; dil/söz, eşsüremlilik/artsüremlilik, dizimsel/dizisel ve dilbilim/göstergebilim" (Saussure, 1959) gibi ikili kavramlar süreç içinde dilbilimciler tarafından göstergebilimle ilişkilendirilmiş ve dilbilimin verileri ışığında göstergebilim çalışmaları hız kazanmıştır. Bu durum Türkiye'de de etkisini göstermiş ve özellikle yazınsal alanda yapılan çalışmaların birçoğu Saussure temelli çalışmalar olmuştur.

Bir diğer önemli neden ise daha 1960'larda Greimas'ın Türkiye'ye gelmesi ve alanla ilgili düşünce ve çalışmalarını Türk bilim insanlarıyla paylaşmasıdır. Bu bağlamda Greimas İstanbul'da ve Ankara'da dersler vermiş ve göstergebilimsel tasarısını bu çevrelerle paylaşmıştır. Greimas da daha uygulanabilir, gözlemlenebilir ve açıklanabilir olma özelliğinden dolayı yapısal dilbilim temelli bir

yaklaşımı benimsemiş ve göstergebilimsel tasarısını Saussure'ün dilbilimsel ilkeleri üzerine geliştirmiştir.

Greimas'ın üzerinde çalıştığı göstergebilim tasarısı temellerini dilbilimden aldığı için İstanbul Üniversitesi'nde çalışmalarını dilbilim alanında sürdüren Tahsin Yücel ve Berke Vardar'ın ilgisini çeker. Daha öncesinde Süheyla Bayrav'dan dilbilim, göstergebilim ve edebiyat eleştirisi alanlarında dersler alan Yücel'in çalışmalarıyla Türkiye'de göstergebilimin temelleri atılmaya başlanır. Büyükkaracı'ya göre (2018, p. 22), bu dönemde özellikle Yücel'in 1969'da Türkiye'de yapılan ilk göstergebilimsel metin incelemesi özelliği taşıyan *L'imaginaire de Bernanos* [Bernanos'un Hayali] üzerine yaptığı doktora çalışması göstergebilim ve dilbilim arasındaki sınırları belirler. Bu yüzden Yücel'in bu incelemesi Türkiye'de göstergebilimsel bağlamda yapılmış ilk çalışmadır.

Göstergebilim çalışmaları bağlamında aşağıda verilen araştırmacıların alana kazandırdıkları yapıtlar Türk göstergebiliminin ilerlemesinde önemlidir:

Tahsin Yücel, göstergebilimden de yararlanarak yazdığı roman, öykü, deneme ve eleştiri yazılarının yanı sıra, *L'imaginaire de Bernanos* [Bernanos'un Hayali] (doktora tezi, 1965; yayımı 1969), *Figures et Messages dans la Comédie Humaine* [İnsanlık Güldürüsü'nde Yüzler ve Bildiriler] (1972), *Anlatı Yerlemleri* (1980) ve *Yapısalcılık* (1982) gibi incelemeleriyle bilinmektedir.

Yücel'in doktora tezi olan *L'imaginaire de Bernanos* [Bernanos'un Hayali] çalışmasının Greimas'ın oluşturduğu göstergebilim tasarısına olan katkısında oldukça önemli bir yeri vardır. "Tahsin Yücel'in doktora tezi ile ilgili çalışması yazınsal göstergebilim alanındaydı. Greimas genel göstergebilim kuramını oluştururken bu çalışmadan geniş bir biçimde esinlenmiştir. Greimas'ın *Yapısal Anlambilimi*, genel göstergebilimin için bir mihenk taşı olarak kabul edilirse, yazınsal göstergebilim olarak Tahsin Yücel'in *Bernanos'un Hayali*, Greimas'ın genel göstergebilimi için aynı işlevi görmektedir" (Aslan Karakul, Günay ve Çomak, 2019, s. 243). Yücel'in bu çalışması için Avrupa'da yapılan göstergebilim çalışmaları arasında ilk nitelikli uygulamalı çalışmadır demek yerinde olacaktır. Zaten Greimas da çalışmasında "Tahsin Yücel'in İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde doktora tezi olarak sunduğu *Bernanos'un Hayali* çalışmasının varlığı bizi, onu örnek almaya itmiştir" (Greimas'tan aktaran Aslan Karakul, vd. 2019, s. 240) diyerek Yücel'in çalışmasının göstergebilim ve gelişimi için ne denli önemli olduğunu altını çizmiştir.

Berke Vardar, alana önemli katkıları olan *Dilbilim Sorunları* (1968), *Dil Devrimi Üzerine* (1977), *Dilbilim Yazıları*, *Dilbilimin Temel Kavram ve İlkeleri* (1982), *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü* (1988) gibi eserleriyle de bilinmektedir. Vardar'ın çalışmalarının çoğu dilbilim üzerine olsa da temeli Saussure'ün dilbilim anlayışına dayanan çalışmalardır. Dolayısıyla Vardar'ın dilbilime yönelik bazı çalışmalarında zaman zaman göstergebilimin izlerini sürmek olasıdır.

Göstergebilimin gelişmesine katkı sağlayan sonraki çalışmalar ise yazınsal göstergebilim alanında Ayşe Eziler Kıran ve Zeynel Kıran, *Yazınsal Okuma Süreçleri* (2000), *Dilbilime Giriş* (2001); Fatma Erkman Akerson, *Göstergebilime Giriş* (2005), *Edebiyat ve Kuramlar* (2010); Mehmet Rifat Roman *Kurgusu ve Yapısal Çözümleme: Michel Butor'un Değişim'i* (doktora tezi, 1977; yayımı 1978; genel ve yazınsal göstergebilim alanlarında Mehmet Rifat, *XX. Yüzyılda Dilbilim ve Göstergebilim Kuramları: 1- Tarihçe ve Eleştirel Düşünceler* (1998), *XX. Yüzyılda Dilbilim ve Göstergebilim Kuramları: 2- Temel Metinler* (1998) şeklinde sıralanabilir.

Ancak, her ne kadar göstergebilime 'kendi gelişimini kendisi sürdüren' bir kuram gözüyle bakılsa da Türkiye'de üretilen ve kuramın bugünkü hâline gelmesini destekleyen diğer bilim insanlarının çalışmalarını da göz ardı etmemek gerekir. Burada nitelikli çalışmalarıyla alana hizmet eden, Türkiye'deki göstergebilim çalışmalarının etkinliğine, devamlılığına ve sürdürülebilir gelişiminin desteklenmesine katkıda bulunan araştırmacılar ve çalışmaları önem arz etmektedir.

Yazınsal göstergebilim alanında V. Doğan Günay, *Göstergebilim Yazıları* (2002), *Metin Bilgisi* (2002), *Söylem Çözümlemesi* (2013), *Bir Yazınsal Göstergebilim Okuması: Kuyucaklı Yusuf* (2018); Hilmi Uçan, *Dilbilim, Göstergebilim ve Edebiyat Eğitimi* (2014), *Yazınsal Eleştiri ve Göstergebilim: Kuram-Uygulama ve Çözümleme Örnekçeleri* (2016); Murat Kalelioğlu, *A Literary Semiotics Approach to the Semantic Universe of George Orwell's Nineteen Eighty-Four* [George Orwell'ın Bin Dokuz Yüz Seksen Dört Anlatısının Yazınsal Göstergebilim Kuramı Çerçevesinde Çözümlemesi] (doktora tezi 2018; yayımı 2018), *Yazınsal Göstergebilim: Bir Kuram Bir Uygulama* (2020); kültür göstergebilimi alanında V. Doğan Günay, *Kültürbilime Giriş: Dil, Kültür ve Ötesi* (2016); genel göstergebilim alanında V. Doğan Günay, *21. Yüzyılda Göstergebilim* (2020); İlhami Sığırcı, *Göstergebilim Uygulamaları* (2016); sinema göstergebilimi alanında Seyide Parsa ve Alev Fatoş Parsa, *Göstergebilim Çözümlemeleri* (2012); görsel göstergebilim alanında V. Doğan Günay ve Alev Fatoş Parsa, *Görsel Göstergebilim: İmgenin Anlamlandırılması* (derleme, 2013). ; .

Görüldüğü üzere Türkiye'de göstergebilimin gelişimine katkısı olan çalışmalar günümüzde de etkin bir şekilde üretilmektedir. Sözü edilen bu eserler alana bilimsel ölçütlerde kitap olarak kazanılmış eserlerdir.

Yukarıda sözü edilen eserlerin yanı sıra değişik disiplinlerde yapılmış tez çalışması, makale ve bildirimlere rastlamak olasıdır. Buna örnek olarak Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığı'na ait Tez Merkezi internet sayfasından edinilen bilgiye göre 1990-2020 yılları arasında göstergebilim ile bağlantılı (arama motoruna tez adı 'göstergebilim' yazılarak taratılmıştır) olarak yapılmış 57 adet doktora, 1989-2020 yılları arasında yapılmış 217 adet yüksek lisans tez çalışmasına rastlanmıştır. Yapılan bu tez çalışmalarının insanbilim, güzel sanatlar, eğitim bilimleri, felsefe, dilbilim, edebiyat, gazetecilik, giyim endüstrisi, halkla ilişkiler, iletişim bilimleri, mimarlık, turizm, müzik, radyo-televizyon vb. alanlarda yazıldığı gözlemlenmiştir¹.

Bu durum da gelişmekte olan bir bilim alanı olarak Türkiye'de yapılmakta olan göstergebilim çalışmalarının çeşitliliğine örnek teşkil etmektedir.

GÖSTERGEBİLİMİN YERİ VE ÖNEMİ

Sistemli bir düşünme örnekçesi olarak göstergebilimin gelişimi, yeri ve önemi hakkında değerlendirme yaparken kuramın uğraş alanı anlam ve bu anlamın taşıyıcısı/yansıtıcısı olan 'metin' kavramı hakkında da bir belirleme yapmak gerekir. "Metin kavramının göstergebilimdeki yeri önemlidir. Çünkü göstergebilim, üretim araçlarının türünü gözetmeksizin, her anlamlı yapıya değer yüklenmiş birer 'metin' gözüyle bakar. Buradaki 'üretim aracı' kavramı gerek gündelik yaşamın gerekse bilimin değişik dizgelerinde oluşturulan metinlerdeki anlamın değişik yöntemlerle üretildiği, dilsel ve dilsel olmayan göstergeleri ifade etmektedir" (Kalelioğlu, 2020b, s. 11). Söz konusu metin çözümlemesi olunca da tek disiplinli, çok disiplinli ya da disiplinlerarası gibi değişik uygulama örnekçelerinden söz etmek mümkündür.

Çok disiplinlilik farklı disiplinleri ayrı ayrı kullanmayla oluşturulan bir yaklaşımken disiplinlerarasılık ise birden fazla disiplinden gerekli görüldüğü ölçüde yararlanarak kendine özgü yeni bir örnekçe oluşturma biçimidir (Günay, 2020, s. 48). Geçmişte gerçekleştirilen birçok çalışma genellikle tek disiplinlidir denilebilir. Kalelioğlu'na göre, daha sonrasında çok disiplinli bir araştırma örnekçesi ortaya atılsa da bu da zaman zaman yetersiz kalmıştır. Çünkü çalışmalar her ne kadar birden fazla disiplinin bir araya gelmesiyle yapılsa da çok disiplinli anlayışın tek disiplinli çalışma anlayışının fazla ötesine geçemediği gözlemlenmektedir. Bunun en önemli nedeni ise çok disiplinli çalışmalarda her bir disiplinin kendi dizgesi içinde hedeflediği sonuçlara ulaşmada ayrı ayrı kullanılmasıdır. Bir

¹ Bu kısımdaki bilgiler Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığı'nın Tez Merkezi internet sayfasından alınmıştır. <https://tez.yok.gov.tr/Ulusal-TezMerkezi/giris.jsp> (erişim 01.02.2021)

süre sonra tek disiplinli ve çok disiplinli araştırmalardan yeterli ölçüde sonuçlar elde edilemediği için bilimde disiplinlerarasılık zorunlu hâle gelmiştir (2020). Göstergebilim de kendi dizgesi içinde bu araştırma örnekçelerini destekleyen bir kuramdır. Göstergebilimin disiplinlerarası uygulamalara uygun bir kuram olması alanda araştırma yapmak, kuramı değişik disiplinlere uygulamak isteyen araştırmacıların sayısının da her geçen gün artmasına neden olmaktadır. Bu yüzden sadece dünyada değil ülkemizde de kuramın özellikle son yıllarda ilgi odağı hâline geldiğini söylemek olasıdır.

Bugün dünya geneline bakıldığında insanın insan, doğa, coğrafya, tarih, kültür, inanç, ideoloji, vb. olgular ile yaşama dönük ilişkisini sorgulamaya yönelik geliştirilen değişik disiplinlerarası çalışmalara rastlamak mümkündür. Örnek olarak Kull'a göre göstergebilim, dilbilimin, mantığın ve fenomenolojinin bir genellemesidir, aynı zamanda dilbilimsel olmayan işaret sistemlerini, dil öncesi yorumu ve bilinçdışı fenomenolojiyi de içerir (2018, s. 145). Madem ki dile ait göstergeler öncesi bilinçsiz ya da istemsiz varlık gösteren başka bir gösterge dizgesinden söz ediliyor, o hâlde organizmaların incelendiği biyoloji alanı bu duruma en güzel örnek olsa gerek. Göstergebilim ve biyolojinin kaynaştırılmasıyla oluşturulan, canlı organizmaların genetik kodlarının oluşum süreçlerini inceleyen ve yorumlayan disiplinlerarası bir yaklaşım olan 'biyoloji göstergebilimi' alanından söz etmek olasıdır.

Bir başka örnek de hukuk alanından. Broekman'a göre, dile getirelemeyen yasa ve yasaların tanımlanması ve uygulanması için akılcı ve somut olan dil düzeneği haricinde sezgisel ya da soyut bir kaynak yoktur. Gözlenebilir verilere dayanan hukuksal alanın sadece dilsel ulama bağlı olduğu, bu ulam içinde kullanılan dilsel etkinliklerin analizinde göstergebilimin tutarlı verilere ulaşmada önemli bir köprü vazifesi gördüğü söylenebilir. Bu bağlamda hukuk ve göstergebilimin kaynaştırıldığı disiplinlerarası bir dizgeden söz edilebilir (2016, s. 38). Bu alan, 'Hukuk göstergebilimi' alanıdır.

Son örnek ise suçbilimi ve göstergebilim alanlarının bir araya getirilmesiyle oluşan suç göstergebilimi alanından söz edilebilir. Danesi, Peirce gibi, suç bilimi alanında çalışan bilim adamları ve kriminologların, göstergelerin suçlu zihninin işleyişini nasıl gösterdiğinin farkına vardıkça, suçu daha iyi anlayabileceklerini savunur. Günümüzde suç bilimciler, suça karışan birey ya da grupların davranışlarını anlamak için gösterge temelli ayinleri, işaret ve sembollerini araştırmaya önem vermektedir. Hatta bazı polis güçleri suç kovuşturmalarında, bir araştırma aracı olarak göstergebilimden de yararlanmaktadır (2019, ss. 8-17).

Göstergebilim ile yolu kesişen biyoloji, hukuk ve suç bilimi alanlarına yönelik verilen örneklerden de anlaşılacağı gibi kuramın, göstergeler yoluyla varlık gösteren bilimin diğer alanlarıyla da yolunun kesişmesi kaçınılmazdır. Göstergebilimin çözümleme araçlarının niteliği, bu araçların gösterge ve anlamı içeren her türlü metne uygulanabilirliği, uygulama süreçlerinin yöntemsel belirginliği ve tutarlılığı kuramın yayımlacı karakterinin lokomotiflerinden bazılarıdır.

Çevresinde anlam ifade eden her şeyi incelenmesi gereken bir 'metin' olarak kabul eden göstergebilimin, tıpkı uğraş alanı olan 'anlam' gibi, ilişkide olduğu disiplin ya da çalışma alanları da neredeyse sonsuzdur. Kuramın uygulamadaki sonsuzluk ve/veya sınırsızlık durumu onun evrensel bir nitelik kazanmasında önemli bir etkidir. Kuram Türkiye'de de farklı disiplinlerden araştırmacılar tarafından değişik alanlara uygulanmaktadır. Buna en önemli kanıt bir önceki bölümde yer verdiğimiz Türkiye'de yapılan disiplinlerarası göstergebilimsel çalışmalardır.

Ancak, bir gerçek var ki uğraş alanı anlam ve anlamın değişik katmanlardaki üretim süreçlerine yönelik çözümlenmeler olan göstergebilim kuramının soyutluğu ve bu soyutluktan kaynaklı uygulamadaki zorluğu, disiplinlerarası uygulama alanlarının daha da genişlemesini engellemektedir. Bugün göstergebilimsel bir uygulama yapmak isteyen bir araştırmacı kendi alanına olan hâkimiyetin yanında kuramsal bilgi, terimsel bilgi ve uygulama deneyimi açılarından göstergebilim alanına

da hâkim olmak durumundadır. Araştırmacı ancak bu şekilde göstergebilimi ve çözümleme araçlarını kendi alanında uygulanabilir hâle getirecek ve bu iki dizgeden disiplinlerarasılığı varsayan yeni bir çalışma dizgesi üretebilecektir.

Kurama dair kısıtlayıcı özelliklerden dolayı geçmişten bugüne göstergebilimi farklı disiplinlere uygulamada zorluklar hep yaşanmıştır. Göstergebilimi değişik alanlara uygulamak isteyen araştırmacıların kuramsal bilgiye hâkim olması zaten bir ön koşuldur. Ancak, bu da çoğu zaman yeterli olmamaktadır. Çünkü göstergebilim sadece bilgi temelli bir kuram değildir. Kuramın uygulanmasında ve tutarlı verilere ulaşılmadaki başarı, öncesinde defalarca farklı metinlerle çalışma deneyimi de gerektirmektedir. Bu yüzden araştırmacının kendi alan bilgisinin yanı sıra göstergebilime ait kuramsal bilgi ve deneyim başat zorunluluklardır.

Göstergebilim, toplumu ilgilendiren her alandaki gerçekliğin inşasında insanların edindiği rollerin, kullanılan göstergelerin aracı rollerinin ve anlamlarının daha fazla ve derinlemesine farkına varılmasını sağlayan önemli bir anlamlandırma kuramıdır (Chandler, 2017, s. 8). İçinde bulunduğumuz çağda farklı disiplinleri kaynaştıran göstergebilimsel uygulamaların ve bu uygulamalardan elde edilen/edilecek verilerin önemi, insanlığın ilerlemesinde ve içinde bulunduğu sosyal, ekonomik, siyasal, kültürel, bilimsel vb. yaşamsal kaynakların daha etkin hâle getirilerek ileriye taşınmasında, gün geçtikçe artmaktadır. Bu bağlamda, Türkiye’de yapılan ve önemli bir alt yapı niteliği taşıyan günümüz göstergebilim çalışmalarının, çağın gereği olarak, daha da ileriye taşınması kaçınılmazdır. Bugün, gerek Pierce gerek Saussure temelli olsun, duruma hangi kuramsal açıdan bakılırsa bakılsın, göstergebilimsel uygulama alanlarını çoğaltmak hem kuramın daha etkin ve verimli kullanılmasını sağlamak hem de çoğaltılan uygulama alanlarına paralel olarak insanlığa hizmet alanını genişletmek açılarından önem arz etmektedir.

SONUÇ

Bu çalışmada, sadece Türkiye’deki akademik çevrelerde değil aynı zamanda dünya genelinde de kabul gören, kendi gelişimini kendisi sürdüren, bilimin farklı disiplinleriyle olan ilişkisinden dolayı disiplinlerarası çalışmaları destekleyen göstergebilim kuramının sırasıyla genel bir değerlendirilmesi yapılmış, diğer alanlarla ilişkisi bağlamında sınırları, Türkiye’deki yeri ve önemi tartışılmıştır.

Bugün göstergebilim denildiğinde, yayılmacı özelliğiyle akla gelen nitelikli ve evrensel bir inceleme kuramı ile karşı karşıya kalınmaktadır. Bunun en önemli nedenlerinden biri, hangi türde olursa olsun, farklı disiplinlere ait temel ve alt dizgelerin üretilmesinde başrol oynayan göstergelerin ve anlamlarının, anlamın inşasını sağlayan ilişkisel değerlerin kuramın hedef noktası hâline gelmesidir. Göstergebilimin uygulama alanlarına bakıldığında eğitim bilimlerinden fen ve matematik bilimlerine, filolojiden güzel sanatlara, hukuktan mimarlığa, mühendislik bilimlerinden sosyal ve beşeri bilimlere, spor bilimlerinden sağlık bilimlerine kuramın oldukça geniş bir yelpazeye sahip olduğu görülmektedir. Bu durum da göstergebilimin hatırı sayılır derecede disiplinlerarası çalışmalara aracılık edebilecek bir niteliğe sahip olduğunun kanıtıdır.

Türkiye’de göstergebilim çalışmaları yaklaşık olarak 20. yüzyılın ortalarında başlamıştır. Bu çalışmalar daha çok dilbilim ile birlikte yazınsal alanda baş göstermiştir. Bunun en önemli nedenleri arasında Greimas’ın İstanbul ve Ankara’da ders vermek üzere üniversite kürsülerinde görevlendirilmesidir. İstanbul’daki göstergebilim çalışmalarında Greimas ile yakın çalışma fırsatı bulan isimler arasında Yücel ve Vardar da geçmektedir. Önceleri yapılan çalışmalar dilbilim-göstergebilim bağlamında yapılırken, bu iki çalışma alanı arasına göstergebilimi dilbilimden ayıran net bir çizgi Yücel’in doktora çalışmasıyla çekilmiştir. 1965’de bitirilen bu doktora çalışması, Türkiye’de göstergebilim çalışmalarının başlangıcı olarak görülmektedir. Öyle ki Greimas, Yücel’in doktora çalışmasına göstergebilim ve anlam üzerine 1966’da Fransa’da yayımlanan “Sémantique Structurale” [Yapısal

Anlambilim] isimli kitabında yer vermiştir. Çalışmalarıyla Türk göstergebilimine de yön veren Yücel'i takiben günümüze kadar, özellikle yazınsal alanda, birçok çalışma yapılmış ve çalışmaların bazıları bilimsel başvuru kitap olarak yayımlanmıştır. Yayımlanan bu çalışmalar ışığında, göstergebilimi disiplinlerarası çalışmalarda bir araç olarak kullanan araştırmacılar da giderek artmıştır.

Türkiye'de Greimas'la başlayan Yücel ile devam eden ve günümüze dek yazınsal alanda üretilen belli başlı çalışmalar yer almaktadır. Dünyada olduğu gibi Türkiye'de de yazınsal alanda gelişme imkânı bulan göstergebilim kuramı, çözümleme araç ve yöntemleri zaman içinde evrensel bir nitelik kazanmış ve farklı disiplinlerdeki çalışmalara aktarılma imkânı bulmuştur. Bu yüzden göstergebilim söz konusu olduğunda yazınsal alanın önemli bir ayrıcalığı vardır. Bilimsel kitap niteliği taşıyan basılı kaynaklara bakıldığında belki de bu yüzden ulusal ölçekte kuramı uygulayan araştırmacıların çoğunluğu yazınsal alanın temsilcilerindedir.

Sonuç olarak göstergebilim, uygulama alanı oldukça geniş bir çözümleme kuramıdır. Her ne kadar kuram, alan ve terimsel bilginin yanında uygulama deneyimi gerektiren ciddi bir ön hazırlığı varsaysa da 21. yüzyıl toplumunun ihtiyaçlarına cevap verebilecek ölçüde uygulamalara açık ve birçok soruna değişik türden çözüm önerileri getirmeye elverişli bir kuramıdır. Bu özelliğinden dolayı göstergebilim, Türkiye'de de kendisini farklı çalışma alanlarına aktararak disiplinlerarası yeni çalışma dizgeleri üretebilmeyi hedefleyen araştırmacılar için önemli bir disiplin hâline gelmiştir.

KAYNAKÇA

- Aslan Karakul, Songül vd. (2019). Traces de Tahsin Yücel dans "Semantique structurale" d'Algirdas Julien Greimas et Inversement. AFS 2017 Greimas Aujourd'hui: L'Avenir de la Structure, 240-245.
- Barthes, Roland (2015). *Bir Deneme Bir Ders: Eiffel Kulesi ve Açılış Dersi*. 2. Baskı. Çeviren: Mehmet Rifat ve Sema Rifat. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Barthes, Roland (1979). *Göstergebilim İlkeleri*. Çeviren: Berke Vardar ve Mehmet Rifat. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Broekman, M. Jan (2016). *Meaning, Narrativity, and the Real: The Semiotics of Law in Legal Education IV*. Switzerland: Springer.
- Büyükkarcı, Orhun (2018). *Analysis of Edgar Allan Poe's Horror Stories from the Perspective of Literary Semiotics*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. İstanbul: İstanbul Aydın Üniversitesi.
- Chandler, Daniel (2017). *Semiotics: The Basics*. 3. Baskı. Oxon: Routledge.
- Danesi, Marchel (2019). Forensic Semiotics: A Note on Applying Semiotics to the Study of Crime. *Language and Semiotic Studies*. 5(1), 1-20.
- De Saussure, Ferdinand (1959). *Course in General Linguistics*. Çeviren: Wade Baskin. New York: Philosophical Library.
- Eco, Umberto (1976). *A Theory of Semiotics*. Bloomington/London: Indiana University Press.
- Günay, V. Doğan (2016). *Kültürbilime Giriş: Dil, Kültür ve Ötesi*. İstanbul: Papatya Bilim.
- Günay, V. Doğan (2020). *21. Yüzyılda Göstergebilim*. İstanbul: Papatya Bilim.
- Kalelioğlu, Murat (2020a). *Yazınsal Göstergebilim: Bir Kuram Bir Uygulama-Anlam Üretim Süreçleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Kalelioğlu, Murat (2020b). Başarı/Başarısızlık Bağlamında Öznenin Yaşam Mücadelesine Göstergebilimsel Bir Bakış. *Düşünbil*, Sayı 92, içinde. İstanbul: Düşünbil Yayınları.
- Kull, Kalevi (2018). On the Logic of Animal Umwelten: The Animal Subjective Present and

Zoosemiotics of Choice and Learning. *Biosemiotics 17: Semiotics of Animals in Culture: Zoosemiotics 2.0* içinde. Editörler: Gianfranco-Marrone & Dario-Mangano, 135-148.

Vardar, Berke (1998). *Dilbilimin Temel Kavram ve İlkeleri*. İstanbul: Multilingual.

Yücel, Tahsin (2012). *Eleştiri Kuramları*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/giris.jsp> (erişim 01.02.2021)

BATI

EDEBİYATINDA AKIMLAR

editör
OKTAY YİVLİ

HATİCE FIRAT
YASEMİN MUMCU
OKTAY YİVLİ
OĞUZHAN KARABURGU
BERNA AKYÜZ SİZGEN
NİLÜFER İLHAN

ÜMMÜHAN TOPÇU
SEFA YÜCE
HANİFİ ASLAN
METİN AKYÜZ
MEHMET SÜMER
YAKUP ÖZTÜRK

Prof. Dr. Önder Göçgün

TİYATRO DENEN HAYAT SAHNESİ

PROF. DR. ÖNDER GÖÇGÜN

Türk Tasavvuf Şiiri

AÇIKLAMALI VE YORUMLU ÖRNEKLERLE

MODERN TÜRK EDEBİYATI

editör
OKTAY YİVLİ

MUHARREM DAYANÇ
OKTAY YİVLİ
MACİT BALIK
MAHMUT BABACAN
SEVİM ŞERMET

YASEMİN MUMCU
BEDİA KOÇAKOĞLU
NİLÜFER İLHAN
MAKSUT YİĞİTBAŞ
SELAMİ ALAN

